

Γενομένων τῶν ἀρχαιρεσιῶν διὰ τὸ ΚΣ' ἔτος τοῦ Συλλόγου ἐξελέχθησαν πρόεδρος μὲν ἐπίτιμος ὁ κ. Κ. Παπαρρηγόπουλος, πρόεδρος δὲ τακτικὸς καὶ πάλιν ἐγώ, ἐφ' ᾧ ἐκφράζω καὶ ἐνταῦθα θερμοτάτας τὰς πρὸς τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου εὐχαριστίας μου. Ἀντιπρόεδροι ἐξελέχθησαν οἱ κ. κ. Τιμ. Ἡλιόπουλος καὶ Ἰω. Βάμβας, γενικὸς γραμματεὺς ὁ κ. Μιχαήλ Π. Λάμπρος, εἰδικαὶ γραμματεῖς οἱ κ. κ. Γ. Πίσσας καὶ Ν. Κιάππες, ταμίας ὁ κ. Κ. Κουτσαλέξης, ἐπιμελητὴς τῆς βιβλιοθήκης ὁ κ. Α. Α. Ῥαγκαθῆς καὶ διευθυντὴς τοῦ ἀναγνωστηρίου ὁ κ. Κ. Βρυζάκης. Ἐφορος δὲ τῆς Σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων ἐξελέχθη ὁ κ. Ἰγνάτιος Μοσχάκης καὶ κοσμήτορες οἱ κ. κ. Δ. Π. Λάμπρος, Β. Ἀντωνόπουλος, Θ. Μπαλτῆς, Σ. Κονοφάος, Μ. Στελλάκης καὶ Γ. Χαλκιόπουλος. Μέλη δὲ τῆς ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς οἱ κ. κ. Π. Ταμπακόπουλος, Κ. Ῥότσιλδ, καὶ Δ. Τσάτσος.

Ταῦτα τὰ γενόμενα κατὰ τὸ λήξαν ἔτος ὑπὸ τοῦ Συλλόγου, πλείονας δὲ λεπτομερείας παρέχουσιν αἱ ἐν τῇ παρούσῃ λογοδοσίᾳ προσαρτώμεναι ἐκθέσεις καὶ οἱ πίνακες.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ

ΦΙΛΑΡΜΟΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Κυρίαι καὶ κύριοι¹,

Ἐὰν καὶ τῶν σωματείων ἡ ἐργασία, ὡς ἡ τῶν ἀτόμων, πρέπει νὰ κρίνηται οὐχὶ μόνον ἐκ τοῦ μεγέθους τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς εὐγενείας τῶν ἐλατηρίων, τὰ ὅποια προεκάλεσαν αὐτήν, δυνάμεθα, νομίζω, σήμερον ἄνευ δειλίας νὰ στρέψωμεν τὸ βλέμμα πρὸς τὸ παρελθὸν καὶ παῖδοι νὰ ἐορτάσωμεν τὴν πεντηχοστὴν ἐπέτειον τῆς ἡμετέρας φιλαρμονικῆς ἐταιρείας, τῆς πρώτης ταύτης φιλαρμονικῆς ἐταιρείας τῆς Ἑλλάδος. Θαρρύνει δὲ ἡμᾶς εἰς τοῦτο οὐχὶ ὀλίγον καὶ ἡ παρουσία τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Σ. Κυβερνήσεως, τοῦ ἡμετέρου ποιμενάρχου καὶ τῶν λοιπῶν τῆς πόλεως ἀρχῶν, ἡ παρουσία τῆς δημοτικῆς ἀρχῆς τοῦ ἡμετέρου Δήμου καὶ ἡ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ δήμου Ἀθηναίων καὶ πολλῶν ἄλλων πρωτευόντων δήμων τοῦ κράτους καὶ τέλος ἡ παρουσία τῶν ἀντιπροσώπων τοιούτων σωματείων καὶ δημοσιογραφικῶν φύλλων. Πρὸς πάντας τοὺς ἀξιοτίμους τούτους κυρίους, οἵτινες ἐπὶ τῇ ἡμετέρᾳ προσκλήσει μετὰ τοσαύτης προθυμίας ἔσπευσαν εἰς τὴν ἐορτὴν ταύτην τῆς φιλαρμονικῆς ἐταιρείας, δεικνύοντες οὕτω ὅχι μόνον ἀγάπην πρὸς αὐτήν, ἀλλὰ καὶ ἐκτίμησιν, προσφέρω τὸν εἰλικρινῆ τοῦ ἡμετέρου σωματείου χαιρετισμὸν καὶ ἐκφράζω πρὸς

¹ Ἐξεφωνήθη κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς πεντηκονταετηρίδος τῆς Ἑταιρείας.

αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐντολαῖς αὐτῶν τὴν ζωὴν αὐτοῦ εὐγνωμοσύνην ἐπὶ τῇ ἀποδιδομένῃ τιμῇ.

Πεντήκοντα ἔτη λοιπὸν διέρρευσαν, ἀφ' οὗτοι ὀλίγοι φιλοπάτριδες καὶ φιλόμουσοι νέοι ἔθεσαν τὸν θεμέλιον τῆς φιλαρμονικῆς ἐταιρείας λίθον! Πεντήκοντα ὅλα ἔτη διέρρευσαν καὶ πενήκοντα ἐπομένως ἑτῶν ἱστορίαν ὀφείλω σήμερον ἐγὼ, ἀδέξιός τοῦ λόγου τεχνίτης, ἐνώπιον ὁμηγύρεως τοσοῦτον ἐκλεκτῆς διὰ μεγάλων τούλάχιστον γραμμῶν νὰ σκιαγραφήσω. Δύσκολον ἀληθῶς τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐκ καθήκοντος ἀνέλαβον, δύσκολον οὐχὶ δι' ἓνα μόνον λόγον· διὰ τοῦτο ἐπιτρέψατέ μοι, οὐχὶ κατὰ ῥητορικὸν σχῆμα, λίαν ἄλλως τε τετριμμένον, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης, τὴν ὁποίαν πιστεύσατέ μοι εἰλικρινῶς αἰσθάνομαι, ἐπιτρέψατέ μοι λέγω νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν ὑμετέραν εὐμένειαν, καὶ θεωρήσατε ἄρκετόν ἂν μετὰ τοῦ ὀφειλομένου σεβασμοῦ ἐγείρω μόνον ἓν μέρος τοῦ πέπλου, ὁ ὁποῖος καλύπτει τὸ παρελθόν, ἵνα ἴδωμεν τὰ λαμπρότερα τούλάχιστον αὐτοῦ σημεῖα καὶ ἀποδώσωμεν τὴν ὀφειλομένην τιμὴν πρὸς τοὺς ἄνδρας ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ὄχι μόνον ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν τέχνην, ἀλλ' ἐκ πνεύματος ἐν γένει φιλοπροόδου καὶ ἐκ θερμῆς φιλοπατρίας μεγαλειτέρας προσέφερον ὑπηρεσίας εἰς τὴν πραγμάτων τῶν εὐγενῶν σκοπῶν, οὓς ἡ φιλαρμονικὴ ἐταιρεία ἐπὶ πενήκοντα ἔτη μετὰ ζήλου ἐπιδιώκει.

Ἀφορμὴν εἰς τὴν σύστασιν τῆς ἡμετέρας ἐταιρείας ἔδωκεν, ὡς γνωστόν, τὸ ἐπόμενον γεγονός· κατὰ παλαιὰν συνήθειαν αἱ ξέναι Κυβερνήσεις, ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῶν ὁποίων διετέλει ἡ Ἑπτάνησος, ἐπεμπον πάντοτε εἰς τὰς λιτανείας τοῦ ἁγίου Σπυρίδωνος στρατιωτικὸν ἀπόσπασμα μετὰ μουσικῆς· ταύτην δὲ τὴν συνήθειαν ἐσεδάσθη καὶ ἡ ἀγγλικὴ Κυβέρνησις μέχρι τοῦ ἔτους 1839, ὅτε διαταγὴ τῆς Βασιλίσσης ἀπηγόρευσε νὰ παρακολουθῇ ὁ ἀγγλικὸς στρατὸς τὰς τελετὰς ξένων θρησκευμάτων, οὕτω δὲ καὶ ἡ λιτανεία τῆς 11 Αὐγούστου 1839 ἐξῆλθεν ἄνευ στρατιωτικῆς παρατάξεως. Τὸ μέτρον τοῦτο ἐθεωρήθη, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ὕβρις κατὰ τῆς θρησκείας καὶ διήγειρε μεγάλην ἀγανάκτησιν, ἣν ὁ λαὸς δὲν ἐφοβήθη νὰ ἐκδηλώσῃ μετὰ τὸν πλέον ἐμφαντικὸν τρόπον κατὰ πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ Ἀρμοστοῦ. Ἐν ᾧ δηλ. κατὰ παλαιὰν ἐπίσης συνήθειαν, αἱ λιτανεαὶ διήρχοντο ὑπὸ τὸ μέγαρον τοῦ Ἀρμοστοῦ, ἐκεῖ δὲ ὁ κλῆρος ἐδέετο ὑπὲρ τῆς Βασιλίσσης τῆς προστατίδος δυνάμεως, κατὰ τὴν λιτανείαν ταύτην ὁ λαὸς ἠθέλησε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἀπὸ τοῦ μεγάρου τοῦ Ἀρμοστοῦ διάβασιν, οὕτω δὲ πολὺς θόρυβος ἠγέρθη καὶ ἀταξία μεγάλη ἐγένετο. Ἀξίον δὲ σημειώσεως εἶνε ὅτι τῆς ταραχῆς ταύτης προΐσταντο ἢ ὅπως δῆποτε μετεῖχον καὶ τινες δημόσιοι ὑπάλληλοι, οἵτινες τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἀπελύθησαν τῆς ὑπηρεσίας. Ἡ ἀποπομπὴ τῶν εὐσεβῶν τούτων ὑπαλλήλων ἀπὸ τῆς δημοσίας ὑπηρεσίας, οἵτινες προσέφερον τὸ ἄξιωμα αὐτῶν, ἴσως καὶ τὸν ἄρτον τῶν τέκνων των, θυσίαν ὑπὲρ τῆς ἐξυθροισθείσης θρησκείας, ἐξηρέθισεν ἔτι μᾶλλον τὰ πράγ-

ματα καὶ ἐπηύξησε τὴν κατὰ τῆς Προστασίας δυσαρέσκειαν τοῦ λαοῦ. Ἐπακολούθημα δὲ τῆς δυσαρεσκείας ταύτης ὑπῆρξε καὶ ἡ ἰδέα τῆς συστάσεως τῆς ἐταιρείας, σκοπὸν ἔχούσης ἐν γένει μὲν τὴν καλλιέργειαν καὶ διάδοσιν τῆς μουσικῆς, ἰδίᾳ δὲ τὸν σχηματισμὸν μουσικοῦ θιάσου, δυναμένου νὰ παρακολουθῇ τοῦ Ἀγίου τὰς λιτανείας καὶ νὰ παρευρίσκηται εἰς τὰς ἄλλας θρησκευτικὰς τελετάς. Πρῶτος δὲ συνέλαβε τὴν ἰδέαν ταύτην ὁ Λουκιανὸς Καλογεράς, ἀνὴρ ἐγκρατὴς, φαίνεται τῆς μουσικῆς, ὅστις βραδύτερον ὑπηρέτησε τὴν ἐταιρείαν καὶ ὡς διδάσκαλος. Ἡ σύστασις ὁμῶς τῆς ἐταιρείας ἐγένετο κυρίως ὑπὸ τῶν ἐξῆς ὀκτὼ νέων Πέτρ. Κουαρτάνου, Φρ. Ριβέλη, Γουλ. Μέξα, Νικ. Μακρῇ, Ἀντ. Λιβεράλη, Ἰω. Φραγκούλη, Ἐπ. Εὐνδα καὶ Νικ. Καβάσιλα, διότι ὁ Λουκιανὸς Καλογεράς, ὁ διαπρεπὴς καθηγητὴς Ἀνδρέας Μαυρομμάτης, ὁ Στάμος Ραμαντᾶς καὶ ὁ Μιχ. Μάνος, οἵτινες ἀνήκουσιν ἐπίσης εἰς τοὺς ἰδρυτάς, διαφωνήσαντες πρὸς τοὺς πρώτους, ἄγνωστον ἐπὶ ποίῳν ζητημάτων, δὲν ἔλαβον μέρος εἰς τὰς πρώτας τοῦ σώματος συνεδριάσεις. Αἱ διαφωνίαι ὁμῶς αὗται δὲν διήρκεσαν φαίνεται ἐπὶ πολὺ, διότι βραδύτερον βλέπομεν πρωταγωνιστὰς μάλιστα ἐν τῇ ἐταιρείᾳ τὸν Μαυρομμάτην καὶ τὸν Καλογεράν, τὸν μὲν ὡς γραμματέα αὐτῆς, τὸν δὲ ὡς διδάσκαλον. Οἱ ἀνωτέρω δὲ ἀναφερόμενοι ὀκτὼ ἰδρυταὶ συμπεριέλαβον ἐν τῷ κύκλῳ αὐτῶν καὶ τοὺς μὴ παρόντας κατὰ τὴν πρώτην συνεδρίασιν Δημ. Ἀλθάναν καὶ Γεράσιμον Ρινόπουλον, εἰς τὸν τελευταῖον μάλιστα τούτων ὡς τὸν πρεσβύτερον ἀνέθεσαν καὶ τὴν προεδρείαν τῆς ἐταιρείας τοῦ Ρινοπούλου ὁμῶς μὴ ἀποδεχθέντος τὴν θέσιν ταύτην ἐγένετο πρῶτος τῆς ἐταιρείας πρόεδρος ὁ Α. Κουαρτάνος. Ἡ σύστασις τῆς φιλαρμονικῆς ἐταιρείας διήγειρε εἰς τὸν λαὸν ἀληθῆ ἐνθουσιασμόν, μεγίστην δὲ ἐδείκνυσεν πάντες προθυμίαν νὰ καταταχθῶσιν εἰς τοὺς ἐταίρους αὐτῆς. Ἐντὸς 15 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς συστάσεώς της ἡ φιλαρμονικὴ ἐταιρεία ἠρίθμει 212 συνεταίρους, βαθμηδὸν δὲ συμπεριέλαβε μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς τοὺς διαπρεπεστάτους τῆς Κερκύρας ἄνδρας, τὸν Ἀνδρ. Μουστοξύδην, τὸν Πέτρον Βράϊλαν, τὸν Σπυρ. Ζαμπέλιον, τὸν Ἀντώνιον Πολυλάν, τὸν Γεώργιον Μαρκοράν, τὸν Σωκράτην Κουρῆν, αὐτὸν τὸν Μητροπολίτην Ἀθανάσιον, τινὲς τῶν ὁποίων καὶ πρόεδροι τῆς ἐταιρείας ἐπὶ ἔτη πολλὰ διετέλεσαν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω γίνεται φανερόν ὅτι ὄχι μόνον ἀγάπη πρὸς τὴν τέχνην, ἀλλὰ καὶ σεβασμὸς πρὸς τὴν θρησκείαν καὶ ἐν γένει πνεῦμα φιλοπρόοδον καὶ φιλόπατρι, προεκάλεσαν εἰς φιλαρμονικὰς ἐταιρείας τὴν σύστασιν, ἐκ τῶν πρώτων δὲ ἀποφάσεων καὶ ἐκ πασῶν τῶν ἐνεργειῶν αὐτῆς. Ἰδίως τῶν πρὸ τῆς ἐνώσεως, γίνεται ἐπίσης φανερόν ὅτι ἡ φιλαρμονικὴ ἐταιρεία σκοπὸν εἶχε παντὶ σθένει νὰ ἐργασθῇ εἰς ἐνίσχυσιν ταῦ ἐθνικοῦ φρονήματος καὶ εἰς ὑποστήριξιν τοῦ ἐθνικοῦ τῶν Ἑπτανησίων ἀγῶνος, ὁ ὁποῖος ἐξερράγη μὲν εἰς τὸ φανερόν δέκα ἔτη βραδύτερον, ἀκήρυκτος ὁμῶς διεξήγετο ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς συστάσεως τῆς ἡμετέρας ἐταιρείας. Διότι

εἶναι γνωστὸν, ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1839 μετέβη εἰς Λονδῖνον ὁ ἡγέτης τῶν τότε ἀντιπολιτευομένων, ὁ κλεινὸς Μουστοξύδης, ἵνα αὐτοπροσώπως ὑπερασπίσῃ ἐνώπιον τῶν ἁγγλῶν ὑπουργῶν τὰ δίκαια τοῦ Ἰονίου λαοῦ, τὰ ὁποῖα ἀσυστόλως τότε παρεβιάζον τῆς Προστασίας τὰ ὄργανα. Ἐν τῷ μακρῷ δὲ ὑπομνήματι, τὸ ὁποῖον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ὑπέβαλεν ὁ φιλόπατρις ἀνὴρ, ῥητῶς ἔλεγε, ὅτι θὰ ἀπῆται τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πατρίδος, ἐὰν μὴ ἐθεώρει τοῦτο ἀκατόρθωτον. Συμπίπτει δὲ ἡ ἐποχὴ τῆς συστάσεως τῆς ἡμετέρας ἐταιρείας, κατὰ φυσικὴν μᾶλλον ἀκολουθίαν ἢ τυχαίαν σύμπτωσιν, ὅχι μόνον πρὸς τὴν ἑναρξιν τοῦ ἐθνικοῦ τῆς Ἑπτανήσου ἀγῶνος, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐποχὴν ἐν γένει λίαν ἀξιοσημείωτον διὰ τὴν Κέρκυραν διὰ τὴν τότε πνευματικὴν ἀνάπτυξιν, ἣτις τότε ὑπῆρχε καὶ τὴν φιλοπρόοδον δρᾶσιν καὶ τῶν πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν ἠθῶν τὴν αὐστηρότητα. Διότι ἐπὶ μὲν τῆς μικρᾶς πολιτικῆς σκηνῆς τῆς Ἰονίου πολιτείας ἐπρωταγωνίστουν ἄνδρες ἀρτίαν ἔχοντες μάθησιν καὶ σεμνὸν τὸ ἦθος καὶ ὑψηλὸν τὸ φρόνημα, ἤκμαζε δὲ τότε καὶ ἡ Ἰόνιος Ἀκαδημία, τὸ λαμπρὸν τοῦτο φυτώριον τῆς ἀναγεννωμένης ἐλληνικῆς ἐπιστήμης, ἐν ᾧ εἰργάζοντο ἄνδρες ἐξόχου ἐπιστημονικῆς μαρφώσεως, εὐσυνείδητοι καὶ ῥέκται ἀληθεῖς Ἕλληνες καὶ ἀληθεῖς χριστιανοί, θαυμασίως συνδυάσαντες, ὡς ἄλλοτε οἱ φωστῆρες τῆς Σχολῆς τῆς Ἀλεξανδρείας, τὴν σοφίαν τοῦ κλασικοῦ ἑλληνισμοῦ πρὸς τοῦ Εὐαγγελίου τὰ διδάγματα. Ἐκτὸς δὲ τῆς σεμνῆς ταύτης χορείας, ἤκμαζον τότε ἐν Κερκύρᾳ καὶ πολλοὶ ἄλλοι λόγιοι, οἱ ὁποῖοι ἐπίσης ἐπιμελῶς καλλιεργοῦντες τὰ γράμματα καὶ τὰς αὐτὰς ἔχοντες ἀρετὰς ἐχρησίμευον ὡς παράγοντες σπουδαῖοι τῆς κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς προόδου. Εἰς τὴν κοινωνικὴν δὲ ταύτην πρόοδον καὶ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὀφείλεται ἡ σύστασις ὅχι μόνον τῆς φιλαρμονικῆς, ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἀξιολόγων σωματείων, τῆς ἀναγνωστικῆς π. χ. ἐταιρείας, ἡ ὁποία κατὰ τὸ ἔτος 1836 συσταθεῖσα ὑπάρχει καὶ σήμερον ἐν ἀκμῇ, καὶ τῆς ἐταιρείας τῶν φιλομαθῶν, ἡ ὁποία ἰδρυθεῖσα τὸ ἔτος 1845 καὶ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Μουστοξύδου διετελέσασα συνεκέντρωσεν εἰς κοινὴν ἐπιστημονικὴν ἐργασίαν πάντας τοὺς λογίους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Οὐχὶ δὲ μόνον τῶν λογίων, ἀλλὰ καὶ τοῦ λαοῦ ὁ βίος ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πνευματικώτερος ἢ σήμερον. Διότι εἶχε καὶ ὁ λαὸς τότε τὰ ἰδανικά του καὶ περιέκλειε εἰς τὴν καρδίαν του τὴν Μεγάλην Ἰδέαν, περὶ τῆς ὁποίας μάλιστα ἐπίστευεν ὅτι καὶ προφητεῖαι ὑπῆρχον, τὴν Μεγάλην Ἰδέαν, ἣτις εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως ἔμελλε νὰ ἀποβῇ ἐμπαιγμοῦ ἀντικείμενον! Ἀρκετὴν δὲ πνευματικὴν τροφὴν εὗρισκεν ὁ λαὸς εἰς τὰς ἐκκλησίας, ἐν αἷς δὲν παρίστατο μόνον ἀπλοῦς θεατῆς ἱεροτελεστιῶν ἀκαταλήπτων, ἀλλ' ἤκουε τοῦ Εὐαγγελίου τὴν ἀνάπτυξιν παρὰ εὐφραδῶν ἱεροκύκλων, οἵτινες δὲν ἐνόμιζον ἁμάρτημα νὰ ὁμιλῶσιν εἰς τὸν λαὸν τοῦ λαοῦ τὴν γλῶσσαν. Συνεπλήρου δὲ ὁ λαὸς τὴν ἀνάπτυξιν του διὰ τῆς ἀναγνώσεως βιβλίων θρησκευτικῆς ἰδίως

ὕλης ἢ ὕλης ὅπως δῆποτε προσιτῆς εἰς αὐτόν, εἰς τὰς ἀθήνας δὲ αὐτοῦ διασκεδάσεις ἐτέρπετο ψάλλον τὴν Ξανθούλα, τὴν Αὐγούλα, τὴν Φαρμακωμένη, τὴν Εὐρυκόμη καὶ ἄλλα εὖμορφα καὶ σεμνὰ τραγούδια τοῦ Σολωμοῦ, εἰς τὴν γλυκύτητα καὶ σεμνοπρέπειαν τῆς ποιήσεως τῶν ὁποίων πληρέστατα ἀνταπεκρίνετο ἡ γλυκύτης καὶ ἡ σεμνοπρέπεια τῆς μουσικῆς, συνθέτης τῆς ὁποίας ἦτο τοῦ Σολωμοῦ ὁ ἐγκάρδιος φίλος, ὁ Νικόλαος Μάντζαρος.

Ἡ ἀτελής αὕτη εἰκὼν τῆς κερκυραϊκῆς κοινωνίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀπὸ τῶν κόλπων τῆς ὁποίας ἡ Φιλαρμονικὴ ἐξῆλθεν, ἐξηγεῖ πληρέστατα πῶς ἐταιρεία μουσικὴ προῆλθε μὲν ἐκ ὀρησκευτικοῦ σχεδὸν φανατισμοῦ, παρεσύρθη δὲ ταχέως εἰς ἐνεργείας ξένας κυρίως πρὸς τὴν τέχνην. Τοῦτο δὲ οὐδὲν ὡς, νομίζω, δύναται νὰ θεωρηθῇ βεβήλωσις τῆς θείας τέχνης, ἀφ' οὗ αὕτη αὕτη ἡ Μουσικὴ δὲν ἐπιζητεῖ ἀπλῶς τὸ ἐν τῷ χρόνῳ ὥραϊον διὰ τῆς μελωδίας, τῆς ἁρμονίας καὶ τοῦ ῥυθμοῦ, ἀλλὰ σκοπεῖ τὴν διὰ τοῦ ὥραιου διέγερσιν καὶ ἐκφρασιν παραστάσεων ὑψηλῶν καὶ συναισθημάτων εὐγενῶν. Τοῦτο ἀκριβῶς ἔπραξε καὶ ἡ ἡμετέρα ἐταιρεία, ἥτις διὰ τῆς Μουσικῆς ἠθέλησε πρὸ παντὸς ἄλλου νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν ἐθνικὸν τῆς Ἑπτανήσου ἀγῶνα. Πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ τούτου δύναμαι νὰ ἀναφέρω, τὰς δύο ἀποφάσεις, τὰς ὁποίας τὸ σωματεῖον κατὰ τὸ ἔτος 1841 ἔλαβε νὰ γίνηται δηλ. χρήσις εἰς τὰς συνεδριάσεις καὶ γραφεῖα αὐτοῦ τῆς μητρικῆς γλώσσης καὶ νὰ ἐορτάζηται τακτικῶς ἡ 25 Μαρτίου διὰ δημοσίων συναυλιῶν καὶ πανηγυρικῆς τοῦ καταστήματος διακοσμήσεως, καὶ ὅτι καὶ διὰ τὰς στολὰς τῶν μουσικῶν τῆς εἶχε ἐκλέξῃ τὰ ἐθνικὰ χρώματα, ἀλλ' ἡ Κυβέρνησις τῇ ἐπέβαλλε τὰ χρώματα τοῦ Ἰουνίου Κράτους. Δύναμαι νὰ ἀναφέρω τὰ συμπόσια τῆς ἐταιρείας, τὰ ὁποῖα ἐλάμβανον πάντοτε χαρκτῆρα ἐθνικῆς διαδηλώσεως, καὶ εἰς τὰ ὁποῖα ὁ μελίσρρυτος τῆς ἐταιρείας πρόεδρος Πέτρος Βράϊλας δὲν ἐδυσκαλεύετο ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Ἀρμοστοῦ νὰ ἐγείρῃ τὸ ποτήριον ὑπὲρ τῆς μητρὸς Ἑλλάδος, σεβαστῆς καὶ ἀγαπητῆς, ὡς ἔλεγε, καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς ἡμετέρους προστάτας¹. Δύναμαι προσέτι νὰ ἀναφέρω τὴν πανηγυρικὴν ἐκλογὴν τοῦ Μητροπολίτου Ἀθανασίου ὡς μέλους τῆς ἐταιρείας, ἐκλογὴν, ἣν τὸ σῶμα ἐδέχετο διὰ χειροκροτημάτων καὶ ἡ μουσικὴ ἐχαιρέτιζε διὰ τοῦ ἐθνικοῦ ὕμνου. Δύναμαι ἐπίσης νὰ ἀναφέρω τὰς τιμὰς, ἃς ἡ φιλαρμονικὴ ἀπένειμε πρὸς πάντας τοὺς πρὸ τῆς ἐνώσεως δι' ὁποῖον δῆποτε λόγον ἐλθόντας ἐνταῦθα ἐπιστήμους ἄνδρας τῆς ἐλευθέρου Ἑλλάδος καὶ πρὸς πάντας τοὺς Ἑπτανησίους τοὺς τιμίως τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν ἐξυπηρετήσαντας, καὶ τέλος τὸ ἐνεργὸν μέρος, τὸ ὁποῖον ἡ Φιλαρμονικὴ ἔλαβε εἰς πάσας τὰς ὑπὲρ τῆς Ἐνώσεως διαδηλώσεως τοῦ Κερκυραϊκοῦ λαοῦ, οὗτινος διὰ τῶν ἐθνικῶν ᾠμάτων ἐνίσχυσε τὸ φρόνημα

¹ Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ λόγου ἐπληροφορήθην ὅτι ὁ πρόεδρος τῆς φιλαρμονικῆς Πέτρος Βράϊλας ἔκαμε τὴν ἀνωτέρω μνημονευομένην πρόποσιν ἐν συμποσίῳ οὐχὶ τῆς Φιλαρμονικῆς ἀλλὰ τῆς Ἀναγνωστικῆς ἐταιρείας.

καὶ διήγειρε τὸν ἐνθουσιασμόν. Ἡμεῖς τοῦλάχιστον, οἵτινες ἡμεθα τότε παιδία, ἐνθυμούμεθα τὰς ἱερὰς συγκινήσεις, ἃς ἡ Φιλαρμονικὴ παρήγεν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, καὶ μετ' εὐγνωμοσύνης θέλομεν θεωρῇ αὐτὴν πάντοτε ἓνα τῶν κυριωτάτων παραγόντων τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἀγωγῆς!

Ἐνδιέτριψα ἴσως πλεόν τοῦ δέοντος εἰς τὰς ἐθνικὰς ἐνεργείας τῆς ἡμετέρας ἐταιρείας, διότι τὰς ἐνεργείας ταύτας θεωρῶ τὰς ὑψίστας. Ἐκ τούτου ὁμῶς δὲν πρέπει νὰ νομίσῃ τις ὅτι ὑποτιμῶ τὰς ὠφελείας, τὰς ὁποίας αὕτη προσέφερεν εἰς τὴν τέχνην ἢ μᾶλλον εἰς τὴν διάδοσιν αὐτῆς. Διότι ἡ Φιλαρμονικὴ οὐδέποτε διετύπωσεν ἀξιῶσεις Μουσικῆς Ἀκαδημείας, δυναμένης νὰ προχάγῃ τὴν τέχνην καὶ νὰ τάμῃ νέας ὁδοὺς, ἀγνώστους εἰς τὸν μουσικὸν κόσμον· ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον ἀπ' ἀρχῆς ἔθεσεν, ἐζήτησε νὰ μεταφυτεύσῃ τὴν τέχνην εἰς τὴν Κέρκυραν, νὰ ἀναπτύξῃ τοῦ λαοῦ τὸ μουσικὸν αἶσθημα, νὰ διεγείρῃ τὴν πρὸς τὴν Μουσικὴν ἀγάπην, καὶ νὰ καταστήσῃ τὴν μελέτην αὐτῆς προσιτὴν εἰς πάντας. Τοιαύτην εἶχεν ἡ φιλαρμονικὴ ἀποστολὴν καὶ τὴν ἀποστολὴν ταύτην πληρέστατα ἐξεπλήρωσεν εἰς κύκλον μάλιστα εὐρύτερον ἐκείνου, τὸν ὁποῖον ἀρχικῶς περιέγραψε· διότι εἶνε γνωστὸν καὶ ὁμολογεῖται εὐτυχῶς παρὰ πάντων ὅτι ἡ ἐνέργεια αὐτῆς ἀπέβη ἐπωφελῆς καὶ πέραν τῶν στενῶν τῆς νήσου ὁρίων, εἶνε γνωστὸν ὅτι τὸ μουσικὸν αἶσθημα ἐντεῦθεν ἰδίως μετεδόθη εἰς τὴν Ἑπτάνησον καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅτι εἰς ἐποχὴν μάλιστα παλαιότεραν πανταχοῦ σχεδὸν οἱ τῆς ἐλευθέρης ἢ δούλης Ἑλλάδος, ὅπου ἰδρύοντο μουσικοὶ Σύλλογοι ἢ συνεκροτοῦντο μουσικοὶ θίασοι, μαθηταὶ τῆς φιλαρμονικῆς ἐκαλοῦντο ὡς πρῶτοι διδάσκαλοι. Ἡ ἀναγνώρισις αὕτη εἶνε ἀρχετὴ τιμὴ διὰ τὴν ἡμετέραν ἐταιρείαν, ἄλλην δὲ μεγαλειτέραν δὲν ζητεῖ. Οὐδὲ ἐννοεῖ αὕτη ἀγυρτεύουσα τρόπον τινά, νὰ σφετερισθῇ τὴν δόξαν, ἡ ὁποία ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς ἄτομα. Διότι εἶνε βέβαιον, ὅτι ἐὰν κατὰ τὴν πεντηκονταετίαν ταύτην παρήχθησαν ἔργα μουσικὰ ἄξια λόγου, ἔργα πολὺ ἐπαινεθέντα ὅχι μόνον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν ἔξω κόσμον, ταῦτα τιμῶσι μᾶλλον τοὺς ἀξιόους αὐτῶν συγγραφεῖς καὶ συνθέτας. Ὅσον στενῶς καὶ ἂν ἠθέλησεν ὁ ἐπιφανὴς Μάντζαρος—διότι, ἐννοεῖται περὶ αὐτοῦ ἰδίως πρόκειται—νὰ συνδέσῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τοῦ ὀνόματος τῆς Φιλαρμονικῆς, αὕτη οὐδὲ ἐν φύλλον ἀπαιτεῖ ἐκ τοῦ στεφάνου, ὁ ὁποῖος περιβάλλει τὴν σεβασμίαν αὐτοῦ κορυφὴν. Τούναντίον ἐν εἰλικρινείᾳ ὁμολογεῖ κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην ἡμέραν, καθ' ἣν δίδει, οὕτως εἰπεῖν, λόγον τῆς πεντηκονταετοῦς αὐτῆς ἐργασίας, ὅτι οὐδὲν μὲν ἐπραξε ὑπὲρ τοῦ Μαντζάρου, ὁ Μάντζαρος ὁμῶς ἐπραξε ὑπὲρ τῆς φιλαρμονικῆς τὸ πᾶν. Καὶ ἄνευ τῆς φιλαρμονικῆς ὁ Μάντζαρος ἠθελε βεβαίως ἀνέλθῃ εἰς τὸ σημεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆλθεν· ἄνευ ὁμῶς τοῦ Μαντζάρου ἡ Φιλαρμονικὴ δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἢ τοῦλάχιστον δὲν θὰ ἀπέφερε πολλοὺς καρπούς. Ὁ Μάντζαρος ὑπῆρξεν ἡ ψυχὴ τῆς φιλαρμονικῆς καὶ εἰργάσθη ἐν αὐτῇ ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς

μέχρι τοῦ θανάτου του, ἐπισυμβάντος τῇ 30 Μαρτίου 1872, ἦτοι ἐπὶ τριάκοντα καὶ πλέον ἔτη, μετὰ ζήλου παραδειγματικοῦ καὶ χωρὶς οὐδέποτε νὰ λάβῃ ὁβολὸν οὔτε παρὰ τῆς ἐταιρείας οὔτε παρὰ τῶν μαθητῶν, τοὺς ὁποίους καὶ κατ' ἰδίαν ἐδίδασκε, ἀρκεσθεὶς δὲ εἰς τὴν ἰσόβιον μικρὰν σύνταξιν, τὴν ὁποίαν ἡ Βουλὴ τῆς Ἑπτανήσου εἰς ἐνδειξιν εὐγνωμοσύνης ἀπένειμεν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τὴν ἠθικὴν ἀμοιβὴν τῶν δύο τῆς Ἑλλάδος Βασιλέων τοῦ Ὁθωνος καὶ τοῦ Γεωργίου, ἐξ ὧν ὁ μὲν ἀπέστειλεν εἰς αὐτὸν τὸν ἀργυρῶν, ὁ δὲ τὸν χρυσοῦν Σταυρὸν τοῦ Σωτήρος. Οὕτω διήλθε τὸν βίον αὐτοῦ ἐν τῷ στενῷ τῆς Φιλαρμονικῆς κύκλῳ καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, τοὺς ὁποίους πατρικῶς ἠγάπα καὶ παρὰ τῶν ὁποίων ἀληθῶς ἐλατρεύετο, ἀνὴρ πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ ἰδία ἱκανότης εὐρύτατον εἶχεν ἀνοίξῃ ὀρίζοντα ἀπὸ τῆς ἐποχῆς, καθ' ἣν ἐσπούδαζεν ἐν Ἰταλίᾳ, ἀνὴρ ὁ ὁποῖος δις ἐκλήθη ἐπὶ ἀδρᾶ μισθοδοσίᾳ εἰς τὴν διεύθυνσιν μεγάλων Μουσικῶν Σχολῶν, τῆς ἐν Νεαπόλει δηλ. καὶ τῆς ἐν Μεδιολάνοις, ἀνὴρ, τοῦ ὁποῖου τὴν ἀξίαν ἀνεγνώρισαν πάντες οἱ μεγάλοι μουσικοὶ τῆς ἐποχῆς του, οἱ ὁποῖοι οὐχὶ σπανίως ἐζήτουν τὴν γνώμην τοῦ Μαντζάρου ἐπὶ τῶν δυσχερεστέρων θεωρητικῶν ζητημάτων τῆς Μουσικῆς.

ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοιοῦτου ἀνδρὸς ἐπόμενον ἦτο τὸ ἔργον τῆς φιλαρμονικῆς νὰ προκόψῃ. Εἶχεν ἄλλους ἢ ἐταιρεία πάντοτε καὶ ἄλλους ἱκανοὺς διδασκάλους, μαθητὰς τοὺς πλείστους τοῦ Μαντζάρου καθ' ὑπόδειξιν τοῦ ὁποῖου προσελαμβάνοντο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἐταιρείας. Κατάχρησις θὰ ἦτο βεβαίως ἂν ἤθελον ἀναφέρειν ἐνταῦθα τὰ ὀνόματα πάντων τῶν διδασκάλων τούτων καὶ ἀποδώσῃ τὸν εἰς ἕκαστον τὸν ὀφειλόμενον ἔπαινον. Πρέπει ὅμως τουλάχιστον νὰ μνημονεύσω ὅτι πολλοὶ τῶν διδασκάλων τούτων προσέφερον εἰς τὴν ἐταιρείαν τὴν πολύτιμον αὐτῶν συνδρομὴν λίαν ἀφιλοκερδῶς, μικρὰν μόνον, πολλάκις δὲ καὶ οὐδεμίαν λαμβάνοντες παρ' αὐτῆς ἀμοιβήν.

Δυσχερεστέρα θὰ ἦτο ἡ θέσις μου, ἂν ἤθελον νὰ πλέξω τὸ ἐγκώμιον τῶν ἀειμνήστων τῆς ἐταιρείας προέδρων, εἰς τὴν δεξιάν τῶν ὁποίων διεύθυνσιν ὀφείλεται ὁ μακρὸς τῆς ἐταιρείας βίος καὶ ἡ ἀκμὴ αὐτῆς. Αὐτὰ ἐπομένως τὰ πράγματα πλέκουσι τὸ ἐγκώμιον αὐτῶν ἄλλως τὰ ὀνόματα τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν εἶνε τόσον γνωστὰ, ὥστε πᾶς ἔπαινος ἀποβαίνει περιττός. Διετέλεσαν δὲ πρόεδροι τῆς ἐταιρείας οἱ ἐπόμενοι, ἐξ ὧν οἱ πλείστοι ἐπὶ πολλὰς μάλιστα περιόδους, Πέτρος Κουαρτάνος, Ἀντώνιος Πολυλᾶς, Ἀναστάσιος Γυαλινᾶς, Γεώργιος Μαρκοῤἥς, Ἀνδρέας Μουστοξύδης, Σπυρίδων Βέργιας Βούλγαρις. Οὗτος καὶ προηγουμένως διετέλεσε πρόεδρος καὶ κατὰ τὰ ἀπαίσια διὰ τὴν ἐταιρείαν ἔτη 1850—53, ὅτε, ἐνεκα τῶν μεγάλων οἰκονομικῶν στενοχωριῶν ἤθελεν ἐπέλθῃ ἡ διάλυσις τῆς ἐταιρείας, ἂν μὴ ἔσωζεν αὐτὴν ἡ δραστηρία τοῦ προέδρου τούτου ἐνέργεια, ὅστις ὦν συγχρόνως καὶ ἑπαρχὸς Κερκύρας, ἐπέτυχε νὰ δοθῇ εἰς τὴν ἐται-

ρείαν ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου ἄξιον λόγου μνηστῆρον βοήθημα, καὶ ἐράνους ὑπὲρ αὐτῆς ἐνήργησε καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν μελῶν σπουδαίως ἠύξησεν. Ἡ ἐταιρεία δὲ εὐγνωμονοῦσα μετέθεσεν αὐτὸν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐπιτίμων μελῶν, ἀπεφάσισε νὰ ἀναρτηθῇ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριῶν καὶ ἀπέδωκεν εἰς αὐτὸν τὸν ἐξόχως τιμητικὸν τίτλον προέδρου φιλοπάτριδος καὶ σωτῆρος τῆς ἐταιρείας. Μετὰ τὸν Βέγιαν Βούλγαρην προσήδρευσαν αὐτῆς ὁ Πέτρος Βράϊλας, Σπυρίδων Δούσμανης, Σωκράτης Κουρῆς, Ἀριστοτέλης Σαραμέτης, ὁ κατόπιν ἐπὶ δώδεκα συνεχῇ ἔτη διοίκησε τὴν ἐταιρείαν, Γεώργιος Δάνος Πέκος, Σπυρίδων Μπαλτάς καὶ τέλος ὁ πολυκλαυστος Ἰωάννης Δούσμανης, οὗτινος τὴν πρόωρον στέρησιν, μόλις προδιαθέσας ἐθρήνησεν ἡ ἐταιρεία.

Ἐπιθυμητὸν θὰ ἦτο εἰς ἐμὲ νὰ ἡδυνάμην νὰ κουράσω ὑμᾶς ὀλίγον διὰ τῆς ἀναγνώσεως μακροῦ καταλόγου εὐεργετῶν καὶ δωρητῶν, δυστυχῶς ὁμῶς τὰ λογιστικὰ βιβλία τῆς ἐταιρείας δὲν παρέχουσι πρὸς τοῦτο ἄφθονον ὕλην. Διότι, ἐὰν ἐξαίρεσωμεν τὰ ποσὰ, ἅτινα πολλάκις συνήχθησαν ἐξ ἐράνων ἐνεργηθέντων ὅχι μόνον εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ προάστεια καὶ εἰς τὰ χωρία, αὐθορμήτους συνδρομὰς καὶ κληροδοτήματα πολὺ ὀλίγα ἔλαβεν ἡ ἡμετέρα ἐταιρεία· τὰ μεγαλειότερα δὲ ἐξ αὐτῶν εἶνε τὸ τοῦ Σπ. Ἀλφιεράκη κληροδότημα, τὸ ἐκ δύο οἰκίσκων ἀποτελούμενον, τὸ τοῦ Ἀναστασίου Προφάντη κληροδοτήσαντος δρ. 2670, τῆς Ἑλένης Λαμπριάδου κληροδοτησάσης 50 μετοχὰς τοῦ ἐθνικοῦ θανείου καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ράλλη, ὁ ὁποῖος κατ' ἐντολὴν τοῦ ἀποθιώσαντος πατρὸς αὐτοῦ προσέφερε τῇ ἐταιρείᾳ δρ. 900. Ἐὰν ὅμως ἡ ἰδιωτικὴ γενναιοδωρία μικρὰν εἰς τὴν ἐταιρείαν ἔδωκε συνδρομὴν, μετὰ στοργῆς ἔτεινον εἰς αὐτὴν χεῖρα βοηθείας ἡ Α. Μ. ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος, ἡ Κυβέρνησις Αὐτοῦ καὶ ὁ δῆμος Κερκυραίων. Καὶ ὁ μὲν Βασιλεὺς ἡμῶν ἀπὸ εἰκοσαετίας περίπου ἠυδόκησε νὰ χορηγῇ ἐτησίως εἰς τὴν ἡμετέραν ἐταιρείαν δρ. 1600, κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1884 ἀπεφάσισε καὶ ἡ Σ. Κυβέρνησις, πρωθυπουργοῦντος τοῦ κ. Χαριλάου Τρικούπη, τοῦ ἤδη ἐπιτίμου τῆς ἐταιρείας προέδρου, νὰ προσφέρῃ ἐτησίως δρ. 1500. Ὁ δὲ δῆμος Κερκυραίων ἀπὸ ἐτῶν προσφέρει εἰς τὴν φιλαρμονικὴν ἐτησίαν συνδρομὴν ἐκ δρ. 2000, οὐχὶ δὲ σπανίως καὶ ἐκτάκτους συνδρομὰς προσέφερεν. Ἐκ τούτων μεγαλειότερα εἶνε ἡ κατὰ τὸ ἐνεστὸς ἔτος ἐκ δρ. 4000, ἡ ὁποία ἐδόθη, ἵνα δυνηθῇ ἡ ἐταιρεία νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς μεγάλας δαπάνας, εἰς τὰς ὁποίας ὑπεβλήθη πρὸς πλατυτέραν διδασκαλίαν τῆς μουσικῆς καὶ τῆς θεωρίας αὐτῆς δι' ἣν καὶ διευθυντὴν τῶν σχολῶν διώρισεν καὶ πολλοὺς ἄλλους διδασκάλους προσέλαβεν. Ἐσχάτως δὲ ὁ δῆμος Κερκυραίων ἐπεκτείνων τὰς πρὸς τὴν ἐταιρείαν ἐνεργείας, προσέφερεν εἰς αὐτὴν καὶ κατάλληλον γήπεδον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου, ἐλπίζομεν, ἡ ἐταιρεία δὲν θέλει βραδύνη νὰ οἰκοδομήσῃ ἴδιον κατάστημα. Εἴθε ἡ ἀγάπη αὕτη τοῦ ἡμετέρου Βασιλέως, τῆς Σ. Κυβερνήσεως καὶ τοῦ δήμου

Κερκυραίων, διὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἡμετέρα ἐταιρεία καυχᾶται καὶ βαθυτάτην αἰσθάνεται εὐγνωμοσύνην, νὰ μείνῃ ἀμετάβλητος καὶ εἰς τὸ μέλλον καὶ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα εἰς πάντας τοὺς δυναμένους νὰ βοηθήσωσι τὸ κοινωφελὲς αὐτῆς ἔργον.

Τοιοῦτον, κυρίαί καὶ κύριοι, ἐν ἀτελεστάτῃ σκιαγραφίᾳ τὸ παρελθὸν τῆς ἡμετέρας ἐταιρείας. Εἶχον τὴν ὑποχρέωσιν διηγούμενος τὰ κατ' αὐτὴν νὰ εἶμαι σύντομος, ἐφ' ὅσον τουλάχιστον τὸ ὑποκείμενον τῆς διηγήσεως μοι ἐπέτρεπε τοῦτο, καὶ νὰ μὴ ὑποπέσω εἰς ὑπερβολὰς, εἰς τὰς ὁποίας ἄλλως εὐκόλῳ ἦτο νὰ με παρασύρῃ ἢ πρὸς τὴν ἐταιρείαν ἀγάπη μου· τὴν ὑποχρέωσίν μου δὲ ταύτην ἐφρόντισα πολὺ νὰ μὴ λησμονήσω κατὰ τὴν διήγησίν μου. Φοβοῦμαι μάλιστα μήπως ἡ μεγάλη φροντίς μου περὶ ταύτην κατέστησεν ἀσθενεστέραν τὴν περιγραφὴν τοῦ πεντηκονταετοῦς τῆς ἐταιρείας βίου. Καὶ τοῦτο ὅμως ἂν συνέβῃ, οὐδεὶς, νομίζω, δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ἔντιμον ὑπὸ πᾶσαν ἐποψίν ὑπῆρξε τὸ παρελθὸν τῆς φιλαρμονικῆς, τὸ ἔντιμον δὲ παρελθὸν συνεπιφέρει καὶ μεγάλας εἰς τὸ μέλλον ὑποχρεώσεις. Οἱ ἀείμνηστοι τῆς ἐταιρείας ἰδρύται, αἱ ἀρχαὶ αὐτῆς καὶ τὰ μέλη, οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ μαθηταὶ ἐξεπλήρωσαν ἀναμφιβόλως τὰ καθήκοντα αὐτῶν, ἅς μὴ ὑστερήσωμεν καὶ ἡμεῖς, ἀλλ' ἅς προσπαθήσωμεν ἐργαζόμενοι μετὰ ζήλου καὶ συνέσεως, πρὸ πάντων δὲ ἐν ὁμονοίᾳ, νὰ προαγάγωμεν τὸ λαμπρὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐκεῖνοι παρήγαγον.

ΕΡΙΚΟΥ ΟΥΣΑΙ

ΑΣΠΑΣΙΑ, ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ, ΘΕΟΔΩΡΑ¹

Γ'

Δεκαοκτὼ ἔτη πρὸ τῶν συμβάντων τούτων ὁ Καῖσαρ ἀγορανόμος ὢν εἶχεν ἐπιχειρήσει νὰ ἐπικυρωθῇ διὰ δημοψηφίσματος ἡ ἐκτέλεσις τῆς διαθήκης Ἀλεξάνδρου τοῦ Β' τῆς κληροδοτούσης τὴν Αἴγυπτον εἰς τὸν ρωμαϊκὸν λαόν². Ἡ Αἴγυπτος ἦτο νῦν ὑποτεταγμένη. Δι' ἐνὸς λόγου τοῦ ὁ Καῖσαρ ἠδύνατο νὰ καταστήσῃ τὴν μεγάλην καὶ πλούσιαν ταύτην χώραν ρωμαϊκὴν ἐπαρχίαν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος 65 ἡ Κλεοπάτρα μόλις εἶχε

¹ Συνέχεια· ἰδὲ προηγούμενον φυλλάδιον.

² Σουητώνιος, Καῖσαρ, ΙΑ'.